

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА**

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ «ОСОБЛИВІ УМОВИ
ДОРОЖНЬОГО РУХУ» З ПРЕДМЕТА «ПРАВИЛА ДОРОЖНЬОГО
РУХУ» У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу, групи 12-402
спеціальності 015.18 Професійна освіта
(Технологія виробництва і переробки продуктів
сільського господарства)

Освітньо-професійної програми Професійна
освіта (Технологія виробництва і переробки
продуктів сільського господарства)

Костельнюк Іванна Анатоліївна

Керівник д.пед.н., професорка Барбіна Єлизавета
Сергіївна

Рецензент: к.т.н., доцент Якимчук Дмитро
Михайлович

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти викладання предмета «Правила дорожнього руху» у закладах професійно-технічної освіти	6
1.1. Психолого-педагогічні аспекти організації навчання учнів Правилам дорожнього руху у закладах професійно-технічної освіти.....	6
1.2. Методи навчання Правилам дорожнього руху у закладах професійно-технічної освіти.....	11
РОЗДІЛ 2. Методичні основи навчання з предмета «Правила дорожнього руху» у закладах професійно-технічної освіти	19
2.1. Особливості застосування інноваційних методів на уроках з предмета «Правила дорожнього руху».....	19
2.2. Методика проведення занять з предмета «Правила дорожнього руху».....	24
ВИСНОВКИ	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	34
ДОДАТКИ	
Додаток А План-конспект заняття до теми «Особливі умови дорожнього руху».....	39

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах сучасності, як показує аналіз практики навчання учнів у закладах професійно-технічної освіти, виникла об'єктивна необхідність використання нових методів формування компетентностей майбутніх фахівців. Що у свою чергу вимагає здійснення професійного навчання на високому професійному рівні у процесі якого учні зможуть навчитися виконувати фахові завдання у нових та нестандартних умовах.

Однією з майбутніх професійних компетенцій водія є дії із забезпечення безпеки дорожнього руху. В умовах інтенсивності сучасного дорожнього руху водієві життєво необхідно орієнтуватися у швидко змінних дорожніх обставинах та приймати миттєві, часто єдино вірні, правильні рішення. Для формування правильної поведінки на дорозі, аналізу ситуації, що складається та передбачення дій інших учасників руху водію у першу чергу необхідно знати і правильно застосовувати отримані в ході навчання знання з Правил дорожнього руху та вміння з ефективного їх використання у реальних ситуаціях.

У зв'язку з вищезазначеним, необхідність розробки методики навчання Правилам дорожнього руху в умовах закладів професійно-технічної освіти обумовлює актуальність нашого дослідження. В інтересах успішного рішення задач формування в учнів закладів загальних і професійних компетенцій з дотримання Правил дорожнього руху необхідно запроваджувати нові інноваційні освітні технології.

При організації сучасного педагогічного процесу також особливого значення набуває врахування, особливостей навчально-пізнавальних можливостей кожного учня їх здатності до засвоєння нової інформації і трансформування її в уміння і навички. Тому зміст і методи підготовки майбутніх фахівців у закладах професійно-технічної освіти

потребують постійного оновлення відповідно до вимог суспільства та науково-технічного прогресу.

Проблеми фахової підготовки учнів у закладах професійно-технічної освіти з використанням нових освітніх технологій досліджували науковці І. Зязюн, М. Ігнатенко, О. Каленик, О. Пехота, О. Пошетун та інші.

Однак необхідно зазначити, що досі існують протилежності між можливостями реального освітнього процесу і вимогами суспільства до якості підготовки майбутніх фахівців. Відповідно дана проблема потребує свого подальшого вивчення та визначення нових шляхів та методів організації навчання.

Саме вищеназвані обставини зумовили актуальність і вибір теми кваліфікаційної роботи «Методика викладання теми «Особливі умови дорожнього руху» з предмета «Правила дорожнього руху» у закладах професійно-технічної освіти».

Мета дослідження – розробити методику проведення занять з теми «Особливі умови дорожнього руху» предмета «Правила дорожнього руху» із використанням інноваційних методів у закладах професійно-технічної освіти.

Для досягнення мети були поставлені такі **завдання** дослідження:

1. Визначити психолого-педагогічні аспекти організації навчання учнів Правилам дорожнього руху.
2. Розглянути процес організації навчально-пізнавальної діяльності учнів з предмета «Правила дорожнього руху».
3. Виявити особливості застосування інноваційних методів на уроках з предмета «Правила дорожнього руху».
4. Розробити методику проведення уроків з предмета «Правила дорожнього руху»

Об'єкт дослідження - процес навчання учнів професійно-технічних закладів освіти.

Предмет дослідження – методика проведення занять з теми «Особливі умови дорожнього руху» предмета «Правила дорожнього руху» із використанням інноваційних методів у закладах професійно-технічної освіти.

У процесі дослідження було використано такі **методи**:

- а) аналіз теоретичної, методичної і спеціальної літератури з проблеми дослідження;
- б) аналіз досвіду роботи закладів професійно-технічної освіти з навчання Правил дорожнього руху майбутніх водіїв;
- в) спостереження;
- г) опитування і тестування учасників освітнього процесу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що запропонована методика проведення занять з теми «Особливі умови дорожнього руху» предмета «Правила дорожнього руху» може бути використана у освітньому процесі підготовки кваліфікованих робітників за професіями: «Водій автотранспортних засобів», «Тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва» у закладах професійно-технічної освіти та інших типах закладів.

Структура кваліфікаційної роботи. Пояснювальна записка складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА «ПРАВИЛА ДОРОЖНЬОГО РУХУ» У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

1.1. Психолого-педагогічні аспекти організації навчання учнів Правилам дорожнього руху у закладах професійно-технічної освіти

Автомобіль є засобом підвищеної небезпеки та пов'язаний з характерними ризиками, відповідно знання Правил дорожнього руху дозволять здійснювати його водіння без катастрофічних наслідків для людей та дорожньої інфраструктури. Окрім об'єктивних причин дорожніх ситуацій, слід також враховувати і суб'єктивні – часто водії схильні порушувати Правила дорожнього руху під впливом власних якостей особистості та недостатнім рівнем підготовки.

Психологічні аспекти поведінки людей в різних ситуаціях досліджували Л. Виготський, О. Мазяр, К. Левін та інші.

Психолог В. Шмельов зазначає, що психологічна надійність водія, асоціюється з такими поняттями, як безпомилковість, готовність, своєчасність. Відповідно дуже важливо сформувати в учнів закладів професійно-технічної освіти під час вивчення предмета «Правила дорожнього руху» уміння передбачити розвиток ситуації, здатність запропонувати трансформацію вірогідної загрози у фактор небезпеки, не піддаватися паніці. Складність прийняття рішення в критичній ситуації полягає у тому, що події на дорозі розвиваються дуже швидко, лавиноподібно – з кожною миттю вони можуть вийти з-під контролю.

Поведінку професійного водія у небезпечних умовах відрізняє уміння обробляти отриману інформацію, виділяти потенційну небезпеку до того, як вона активізується, і виходити з ситуації ризику з найменшими втратами. Професіонал має розвинуту рефлексивну

культуру – план поведінки, він здатен не допустити переходу нормативної ситуації в екстремальну і критичну [25].

У психології екстремальних ситуацій виділяють ряд психологічних ефектів, що підштовхують водія обрати помилкову дію [14].

До них слід віднести:

- ефект доступності – підштовхує обрати найбільш просте рішення, яке можна реалізувати з найменшими витратами сил;
- ефект ілюзорної кореляції – схиляє до вибору дій, які успішно застосовувалися раніше;
- ефект пізнавального консерватизму – проявляється у тому, що водій не враховує інформацію про обставини, що виникли додатково і діє згідно вже прийнятому рішення;
- ефект пізнавального радикалізму – це схильність водія раптово змінювати рішення на основі не перевіреного повідомлення.

Відповідно у процесі навчання з предмета «Правила дорожнього руху» в учня потрібно сформулювати ряд готових рішень для попередження розвитку дорожньої ситуації у критичну.

На основі вивчення наукових праць [9, 24, 35] можна запропонувати такий алгоритм дій у процесі навчання:

1. Визначення цілей навчання:

- отримання нових знань та нової інформації;
- опанування інформацією на новому рівні;
- набуття умінь і навиків у використанні інформації;
- вироблення переконань і ціннісних орієнтацій;
- утворення нових особистісних якостей;
- задоволення пізнавальних інтересів.

2. Розробка системи задач навчання, що відповідає цілям навчання.

3. Визначення змісту навчання, що відповідає віковим особливостям, рівню попередньої підготовки, соціально-психологічних особливостей учнів.

4. Структурування змісту навчання за змістовними блоками або модулями компетентності, з подальшим їх поетапним засвоєнням.

5. Визначення стратегії навчання. Вироблення системи етапів навчання, що передбачає певне чергування теоретичного, практичного, та виробничого навчання, практик, стажувань та інше.

6. Підбір видів, джерел, засобів, форм і методів навчання, адекватних досягненню конкретних поставлених цілей.

7. Виділення основних етапів контролю опанування програмою навчання.

8. Визначення критеріїв, форм, методів і процедур оцінювання досягнень учнів.

9. Складання програми навчання та навчального плану.

Для організації навчання у закладах професійно-технічної освіти необхідно створення відповідних умов процесу фахової підготовки:

- фізичні умови навчання: оптимальні для занять і відпочинку приміщення (освітлення, вентиляція, акустика, кольорова гамма, необхідні для навчання меблі);
- психологічні умови навчання: взаємна повага учасників освітнього процесу (доброзичливе відношення один до одного, відмова від критики учасників процесу навчання, забезпечення свободи думок, відмова від методів покарання учнів, повага плюралізму життєвих позицій, взаємодопомога тощо);
- навчально-методичні умови навчання полягають у створенні та використанні таких навчально-методичних матеріалів (навчальних програм, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій), які б враховували особливості інноваційних технологій в освіті, а саме, науковість та розвиток потреби до постійного самовдосконалення;

Також необхідні сучасні навчальні матеріали, що створені на таких принципах [12]:

- Орієнтованість на підвищення рівня самостійності учнів (наявність достатньої повноти викладання навчального матеріалу, системи опорних орієнтирів, завдань для самоконтролю, довідкової інформації, термінологічного словника-довідника, списків основної та додаткової літератури з навчального предмета).
- Орієнтація на різнорівневе засвоєння навчального матеріалу з теми та предмета (виділення обов'язкового мінімуму змісту, наявність додаткового навчального матеріалу).

Розглянемо технологію реалізації процесу навчання. На даному етапі суб'єкти освітнього процесу виконують такі дії:

Викладач організує взаємодію всіх учасників (елементів) процесу навчання тобто приводить у дію потенційні взаємозв'язки між учнями, педагогами, змістом, джерелами, засобами, формами і методами навчання. Також він проводить функціональну психофізичну, соціально-психологічну та когнітивну оперативну діагностику учнів з метою виявлення їх готовності до включення у процес навчання на конкретному занятті. На кожному занятті він визначає реальні освітні задачі у відповідності з рівнем готовності учнів до включення у процес навчання. Створює такі навчальні ситуації, у яких учні з найбільшим ступенем активності і зацікавленості реалізують програму навчання. Протягом вивчення навчального предмета викладач повинен постійно відслідковувати ефективність освітнього процесу і при необхідності вносити корективи у використання форм навчальної діяльності. Учень у свою чергу виконує заплановану програму навчання.

Науковці [9, 21] рекомендують в процесі організації навчання у закладах професійно-технічної освіти використовувати такі форми навчання як:

- 1) Дискусії, обговорення.
- 3) Самостійні форми пошуково-дослідницької та проєктної роботи.

4) Колективні форми роботи (робота в групах, проєктних колективах і т.і.);

Також можна використовувати інноваційні форми організації навчальних занять таких, як: лекція, дискусія, діалог, інтерв'ю, симпозиум, групове інтерв'ю, колоквиум, імітація, рольові ігри, проблемна дискусія, розбір конкретних ситуацій, критичний аналіз, екскурсії, демонстрації тощо. Для реалізації цілей освітнього процесу ефективно застосовувати технічні засоби навчання, а саме: телепередачі, комп'ютерні програми.

Оцінювання процесу навчання здійснюється спільно викладачем та учнем. Науковці [12, 24] рекомендують такий алгоритм дій цього процесу:

1. Виявлення реального рівня опанування учнем навчального матеріалу, визначення незасвоєних його частин. Необхідно відмовитися від формального підходу до оцінювання результатів навчання тільки з виставленням оцінок, оскільки вона може бути умовною та необ'єктивною та не дає інформації про реальний рівень засвоєння навчального матеріалу.

2. Визначення подальших освітніх потреб учня і стратегії їх здійснення:

а) визначаються потреби у вивченні незасвоєних розділів навчального матеріалу;

б) визначаються потреби у подальшому навчанні для перспектив самовдосконалення і постановки нових цілей навчання.

3. Учень спільно з викладачем оцінює зміст, джерела, засоби, форми, методи навчання; якості програми навчання, ефективність процесу навчання і діяльності викладача та учня. Слід точно і науково обгрунтовано визначити наскільки вказані параметри навчання відповідають його цілям, у якому ступені були враховані соціально-

психологічні особливості учнів, наскільки повно відображено сформовані компетентності учнів.

4. Діагностика змін особистісних якостей та мотиваційно-ціннісних установок учня за період навчання та корегування освітнього процесу. На даному етапі діяльність полягає у внесенні змін у зміст, джерела, засоби, форми, методи навчання та оцінювання його результатів. У деяких випадках виникає необхідність внесення певних корективів у цілі навчання і самі освітні потреби учнів. Викладач повинен, враховуючи аналіз навчальної діяльності учня, вносити необхідні зміни у ті компоненти процесу навчання, що були признані недостатньо ефективними на етапі оцінювання.

1.2. Методи навчання Правилам дорожнього руху у закладах професійно-технічної освіти

Методи навчання - способи взаємопов'язаної діяльності викладача і учнів.

У навчанні з Правил дорожнього руху знаходять застосування наступні методи навчання: усний виклад матеріалу (розповідь, лекція, пояснення), бесіда, показ (демонстрація, екскурсія, спостереження), вправи (усні, письмові, з навчальними машинами, лабораторно-практичні і практичні), самопідготовка.

До складу методів навчання входять окремі елементи, які називаються методичними прийомами. Наприклад, диктування основних термінів, що наведені у Правилах дорожнього руху, для запису при усному викладі навчального матеріалу, визначення призначення предмета шляхом прямого пояснення або навідних міркувань, показ ілюстрацій.

Прийоми грають роль допоміжних засобів при даному методі. Одні і ті ж прийоми можуть входити до складу різних методів. Так,

наприклад, закріплення матеріалу шляхом бесіди з учнем проводиться і при викладі навчального матеріалу викладачем, і при показі, і при проведенні лабораторно-практичного заняття [18, 29].

Для повної характеристики методів навчання дуже важливо враховувати ступінь самостійності учнів в процесі засвоєння знань, яка залежить від мети занять, змісту навчального матеріалу і підготовленості учнів. Завдання викладача, враховуючи можливості учнів, - неухильно ускладнювати роботу. Проведення занять на високому рівні труднощів, посильних для останніх, лише підвищує ефективність навчання.

Прищеплення самостійності учням досягається осмисленим вивченням навчального матеріалу: узагальненням, порівнянням, визначенням важливості операцій (окремих деталей, регулювань і т.п.), поясненням причин несправностей, дорожньо-транспортних пригод.

Для кращого сприйняття навчального матеріалу нерідко одні методи навчання замінюють іншими. Так, при викладі нового теоретичного навчального матеріалу замість пояснення проводять бесіду, в процесі якої учні самі роблять основні висновки. Поряд з рішенням вправ на заняттях з правил дорожнього руху використовується показ роботи водіїв транспортних засобів безпосередньо на лінії і т.п.

Слід мати на увазі, що зазначені методи навчання виступають іноді не як методи, а як прийоми, що входять до складу інших методів. Наприклад, вправи є самостійним методом і одним з прийомів при усному викладі навчального матеріалу (рішення задач по черговості проїзду транспорту при поясненні Правил дорожнього руху або прикладів на заняттях з «Експлуатації автомобіля»). Свої пояснення викладач перериває бесідою або супроводжує показом предметів, а при відпрацюванні лабораторно-практичних вправ робить короткі пояснення [18, 29, 34].

Та обставина, що однакова за зовнішніми ознаками діяльність в одних випадках є методом, а в інших - прийомом, характерно для діалектичної природи навчання. Вибір того чи іншого методу визначається принципами навчання, так як методи - це засоби їх реалізації, втілення.

В одних і тих же ситуаціях іноді використовуються різні методи, оскільки навчальні групи неоднакові за складом (освітою, віком) і викладачі можуть поставити перед собою різні завдання.

Вибір методу залежить також від індивідуальних особливостей викладача і умов роботи. Враховується навколишнє оточення (наявність автомобільних баз, авторемонтних майстерень, музеїв, маршрутів для водіння транспортних засобів), стан і кількість навчального обладнання, розташування і розміщення навчальної закладу. Від здатності викладача діалектично мислити, від загальної та педагогічної культури, майстерності, знання можливостей кожного методу залежить правильність вибору і ефективність використання останнього.

Розглянемо деякі методи, що використовуються на уроках з Правил дорожнього руху [18, 29, 34].

Усний виклад матеріалу. Усний виклад матеріалу - важливий засіб у засвоєнні систематичних знань. Він дозволяє викласти знання в суворій системі, повідомити новітні дані, враховуючи особливості навчальної групи. Гарний виклад навчального матеріалу викликає інтерес учнів.

Однак усний виклад вимагає напруженої уваги від учнів. Викладачеві важко пристосуватися до темпів сприйняття кожного учня. Не у всіх уява розвинена настільки, щоб сприймати навчальний матеріал на основі словесної передачі. Не кожен здатний протягом тривалого часу тільки слухати і не відволікатися, тому усний виклад поєднують з іншими методами, частіше з бесідою.

Основні види усного викладу - розповідь, лекція, пояснення. Розповідь - повідомлення, що представляє собою послідовний виклад навчального матеріалу на основі фактів. Для розповіді характерні достовірність, логічна послідовність, чіткість і доказовість, образність і емоційність викладу, а також ясність і правильність мови.

Викладання предметів: «Правила дорожнього руху», «Основи експлуатації автотранспорту» і «Основи безпеки дорожнього руху», а також теми «Обов'язки і права водія механічних транспортних засобів» ведеться у формі розповіді.

За тривалістю розповідь повинна бути в межах 50 хвилин одного двогодинного заняття. Проводити заняття методом розповіді більш зазначеного часу втомлює учнів і різко знижує засвоєння ними навчального матеріалу.

В процесі пояснення навчального матеріалу обов'язково слід проводити аналіз і узагальнення, без чого неможливо засвоїти основи предмета (теми).

Для ефективності розповіді застосовують прийоми, що підтримують увагу учнів: деякі записи в зошитах, виконання графічних робіт (креслення, схеми, малюнки). При цьому записи повинні виконуватися учнями, як правило, не під диктовку, а самостійно. Під час розповіді викладач зачитує окремі положення з Правил дорожнього руху, показує фотографії, картини, наочні посібники. Він може задавати питання учням для перевірки розуміння ними навчального матеріалу, що був повідомлений, мобілізації їх уваги і підвищення розумової активності [18, 29, 34].

За вказаними вище предметами і темами викладання ведеться і у вигляді лекцій. Теми лекцій ширші, ніж теми розповідей. Лекція не переривається діалогами між викладачем і групою, що в розповіді допускається. Викладач послідовно викладає тему, тобто повідомляє факти, розбирає і зіставляє їх, розкриває зв'язки між ними, аргументує

висунуті положення. На відміну від лекції у закладі вищої освіти викладач закладу професійно-технічної освіти викладає навчальний матеріал в системі підручника.

Доцільно перед початком лекції повідомити її план, а після закінчення провести коротку бесіду за її змістом.

Основне застосування при підготовці водіїв автотранспортних засобів (особливо при проведенні теоретичних занять з предметів: «Будова автомобілів», «Експлуатація автомобілів» і «Правила дорожнього руху») знайшов такий вид усного викладу, як пояснення.

Пояснення завжди виступає як доказова форма викладу. У ньому, як у розповіді, передбачається послідовне, суворе в логічному відношенні викладання питань, що поєднується із спостереженням учнів за будовою, роботою і взаємодією вузлів, деталей та приладів автомобіля, рішенням завдань (на черговість проїзду транспорту на перехресті). При поясненні учні можуть брати участь в міркуваннях і формулюванні висновків, відповідати на питання викладача.

Одним з видів усного викладу матеріалу є також інструктаж. Однак при підготовці водіїв транспортних засобів він використовується тільки як прийом при проведенні лабораторно-практичних занять з будови, технічного обслуговування і водіння транспортних засобів. Усний виклад навчального матеріалу має відповідати загальним вимогам, що пред'являються до змісту навчання: науковості, ідейності, зв'язку з практикою [18, 29, 34].

Матеріал потрібно викладати на рівні новітніх досягнень науки, повідомляючи при необхідності дані, які не ввійшли в підручники. Більшу увагу слід приділяти тим питанням, які впливають на формування світогляду учнів.

Будову і експлуатацію автомобіля, правила та основи безпеки руху треба пояснювати в стислій і діловій формі, обов'язково використовуючи для показу агрегати, механізми, вузли, деталі, прилади, макети, плакати,

схеми, діапозитиви, кінофільми. При цьому необхідно підкреслювати значення досліджуваного матеріалу для одержуваної професії і наводити приклади з життя і особистої практики.

При наявності в учнів підручників і посібників викладачеві не обов'язково детально зупинятися на кожному питанні, він повинен вміти основний час приділяти висвітленню більш складних питань. Не доцільно також конспектувати текст підручників, але необхідно привчати учнів до ведення коротких записів, що сприяє кращому засвоєнню, так як навчальний матеріал багаторазово повторюється в зв'язку з його сприйняттям, переробкою і проведенням самого запису.

При викладі навчального матеріалу викладачеві потрібно використовувати класну дошку, на якій в обов'язковому порядку він записує: числовий матеріал, формули, важкі технічні терміни і вирази.

Наведені методи роботи викладача вимагають великої майстерності, яка набувається тільки при систематичній роботі [18, 34].

Бесіда - запитально-відповідальна форма навчального заняття, при якій учні відповідають на питання викладача або висловлюються за їхнім змістом, а на закінчення підводяться підсумки. Бесіда сприяє поглибленню накопичених знань, придбанню нових, розвитку здатності діалектично мислити, самостійно приходити до висновків. Бесіда має велике виховне значення.

При підготовці водіїв транспортних засобів бесіда як самостійний метод навчання зазвичай застосовується тільки в кінці кожного розділу або всього курсу навчання при повторенні навчального матеріалу з будови та експлуатації автомобіля, Правил та основ безпеки дорожнього руху. Широкого застосування як прийому вона використовується щодня на всіх теоретичних і лабораторно-практичних заняттях.

Організовується бесіда на основі питань, поставлених викладачем або майстром виробничого навчання. Як правило, питання повинні задаватися в певній послідовності і лише на контрольних бесідах.

Першорядне значення набуває вміння формулювати питання, що виробляється практикою, вивченням досвіду кращих викладачів, глибоким знанням предмета.

Необхідно вчити учнів відповідати на питання в певній системі, що дозволяє розкрити всю глибину знань. Щоб економити час не обов'язково вимагати повної відповіді на поставлене запитання. Слід втручатися, якщо учень відповідає не на поставлене запитання або припускається помилок, які можуть негативно позначитися на подальшому ході бесіди. При цьому викладач повинен привести правильні формулювання і пояснити так, щоб учні усвідомили суть питання. Потрібно заохочувати продумані питання учнів, так як це є показником поглибленої роботи, вміння самостійно підійти до проблеми.

Показ. До показу відносяться демонстрація, екскурсія, спостереження.

Демонстрацією називається показ практичних дій викладачем, а також показ конкретних предметів, явищ і процесів в натурі або в зображенні.

Демонстрація дозволяє краще забезпечити сприйняття учнями досліджуваного матеріалу.

При підготовці водіїв транспортних засобів демонстрація використовується в основному як методичний прийом в поєднанні з усним викладом навчального матеріалу і відпрацюванням завдань і вправ [18, 29, 34].

Велике значення має вибір ілюстрацій. При поясненні будови та експлуатації автомобіля в першу чергу для демонстрації повинні бути використані агрегати, вузли, деталі і прилади. При неможливості показати зазначені предмети можна вдатися до макетів, образотворчої наочності або до символічних зображень. Наприклад, предмет в розрізі,

взаємодія деталей, внутрішній процес. Іноді корисно те й інше використовувати в поєднанні.

Але в будь-якому застосуванні наочний посібник повинен повною мірою відповідати змісту досліджуваного матеріалу. Не можна користуватися застарілим наочним посібником, якщо навіть на ньому і залишилися деякі необхідні елементи.

На заняттях з Правил дорожнього руху використовуються всі види наочності: натурні (дорожні знаки, світлофори, столи-макети), образотворчі (плакати, фотографії, малюнки), символічні зображення (схеми перехресть на карті не та металевих дошках з набором макетів і фігур транспорту та дорожніх знаків, таблиці).

При будь-якому використанні наочних посібників буде неправильно, коли всі схеми і плакати розвішують до початку занять, прагнучи тим самим підготувати учнів до сприйняття розповіді. На практиці ж це відволікає увагу учнів, тому що під час пояснення посібники перестають вже цікавити учнів [18, 29, 34].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ З ПРЕДМЕТА «ПРАВИЛА ДОРОЖНЬОГО РУХУ» У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

2.1. Особливості застосування інноваційних методів на уроках з предмета «Правила дорожнього руху»

В умовах сучасності, у час широкого поширення використання інформаційних та інноваційних технологій у всіх сферах суспільства, освітня діяльність також потребує їх впровадження у різні форми навчального процесу. Учні вже не задовольняє навчання за старими методами вони очікують від педагогів високотехнологічних прийомів навчання, в іншому випадку освітній процес стає їм не цікавим, а, відповідно й не результативним [4].

З метою більш успішного навчання учнів закладів професійно-технічної освіти з предмета «Правила дорожнього руху» вимогою часу є використання інноваційних педагогічних технологій. На основі вивчення розроблених науковцями інноваційних підходів у навчальному процесі [7, 10, 11, 15, 18, 22] можна запропонувати такі, що будуть ефективними у професійній підготовці

Так для ефективного формування в учнів професійних компетентностей у процесі викладання предмета «Правила дорожнього руху» в умовах закладів професійно-технічної освіти можуть використовуватися віртуальні підручники та інтерактивні навчальні системи. Основним навчальним матеріалом даного предмету є набір моделей віртуальної реальності, що описують функціонування широкого класу фрагментів системи «водій – автомобіль – дорога – оточуюче середовище»:

- модель віртуального учасника дорожнього руху;

- модель віртуальної спільноти як сукупності учасників руху, які діють за визначеними правилами (різні уподобання виборів режимів і траєкторій руху, дотримання або порушення правил дорожнього руху і т.д.);
- модель віртуального дорожньо-транспортного середовища;
- модель віртуальних лабораторій, з яких ведуться спостереження за віртуальною реальністю, здійснюється обробка і аналіз результатів спостережень.

Варіюваними факторами в таких віртуальних системах є:

а) дорожні фактори (геометричні параметри профілю дороги; характеристики дорожнього покриття; тип і геометричні характеристики перетинів; відстань видимості);

б) схема організації дорожнього руху (наявність різних дорожніх знаків; наявність дорожньої розмітки; наявність світлофорів);

в) параметри транспортного потоку (інтенсивність руху; склад транспортного потоку);

г) характеристики окремих автомобілів у складі транспортного потоку (тип автомобіля, марка автомобіля; параметри двигуна і трансмісії; габаритні і вагові параметри; вік автомобіля; коефіцієнт лобового спротиву; коефіцієнт тертя кочення);

д) характеристики водіїв, що включають тип (обережний, нормальний, агресивний); час реакції; дисциплінованість по відношенню до дотримання Правил дорожнього руху; коефіцієнти, що визначають вплив дорожніх знаків, відстань видимості і т.д. на обрані водієм режимів руху свого автомобіля.

Віртуальні моделі дають можливість не тільки проводити різноманітні комп'ютерні експерименти, але й візуально спостерігати за їх функціонуванням. Іншими словами, ці моделі дозволяють всебічно досліджувати і спостерігати віртуальну реальність на комп'ютері, що представляє цілком достовірну копію дійсності. Даний метод навчання

забезпечує високий рівень активності і мотивації учнів. В ряді випадків він може бути вище, ніж при навчанні гностичними методами, а саме аудиторних заняттях [43].

Великий інтерес викликає у викладачів кейс-метод, який засновано на комплектуванні наборів (кейсів) текстових навчально-методичних матеріалів і передачі їх майбутнім фахівцям для самостійного вивчення [42]. До кейс-методу відносять:

- метод ситуаційного аналізу;
- ситуаційні задачі і вправи;
- аналіз конкретних ситуацій (кейс-стадії);
- метод інциденту;
- метод розбору ділової документації;
- ігрове проектування;
- метод ситуаційно-рольових ігор;
- метод дискусії.

Особливий інтерес у викладанні предмета «Правила дорожнього руху» представляють кейс-стадії. Кейс-стадії – це спеціально спроектовані проблемні ситуації. За ступенем складності такі ситуації можуть мати багаторівневий характер:

- прості ситуації (робота на репродуктивному рівні);
- ситуації більш високого рівня складності;
- нестандартні ситуації (творчий рівень).

Особливість таких ситуацій полягає в тому, що вони проектується на основі реальних дорожньо-транспортних пригод. Особливості кейс-методу:

1) специфічна різновидність дослідницької аналітичної технології, що включає мисленеві операції і процедури;

2) спосіб колективного навчання, важливіша складова якого – робота в групі і підгрупах, взаємний обмін інформацією;

3) синергетичний вид діяльності, який полягає у підготовці процедур занурення групи у ситуацію, формування ефектів примноження знання, інсайту, обміну відкриттями і т.п.;

4) різновидність проектної діяльності, при якій відбувається формування проблеми і шляхів її вирішення на основі кейсу, що виступає одночасно у вигляді технічного завдання і джерела інформації для усвідомлення варіантів ефективних дій;

5) сприяє активізації пізнавальної діяльності майбутніх фахівців, стимулюванню їх успіху;

6) представляє собою процес формування інформаційного поля, його активізації, організації інформаційних комунікацій, зштовхування позицій, поповнення поля інформацією і використання інформації, що накопичується в ньому.

Кейсовий метод навчання є одним з ефективних засобів розвитку і закріплення отриманих знань з навчального предмета, на основі яких учень приймає самостійні рішення. Метод кейсів дозволяє вирішувати такі завдання:

- приймати вірні рішення в умовах невизначеності;
- розробляти алгоритм прийняття рішення;
- оволодівати навиками дослідження ситуацій;
- розробляти план дій, орієнтованих на намічений результат;
- застосовувати отримані теоретичні знання, у тому числі при вивченні інших дисциплін, для рішення практичних задач;
- враховувати бачення досліджуваної проблеми іншими фахівцями при прийнятті остаточного рішення.

Метод кейсів сприяє розвитку вміння аналізувати ситуації, оцінювати альтернативи, обирати оптимальний варіант рішення і скласти план його здійснення. Для цього використовуються такі види робіт, як вивчення нового навчального матеріалу, рішення проблемних

задач, засвоєння в процесі рішення задачі і закріплення нового навчального матеріалу [42].

Кейс може містити як друковані посібники, так і електронні. При цьому необхідно враховувати з одного боку, дидактичні властивості і функції кожного засобу навчання, включеного у цю систему, з іншого – специфіку дидактичної задачі, що вирішується з його допомогою, з третього боку – загальну концепцію навчання, якій підпорядкована вся система.

Також у викладанні навчального предмета «Правила дорожнього руху» виділяють групу автотренінгових методів навчання. Сучасні автомобілі дуже динамічні, а ситуація на міських магістралях часто така, що виїжджати на них непідготовленій людині, яка не знає у повній мірі Правил дорожнього руху взагалі неможливо. У даному разі проблему може вирішити інноваційна методика попередньої підготовки учня на тренажерах, що максимально наближають їх до реальності.

Навчання на автотренажері на першому, найбільш відповідальному етапі підготовки дозволяє сформувати основні навички управління автомобілем, що закріплюються на рівні підсвідомості. Після такого тренінгу учень може бачити і аналізувати ситуацію на дорозі, прогнозувати її розвиток. Програмне забезпечення автотренажерів передбачає:

- автоматичну фіксацію допущених під час занять помилок;
- автоматичне формування оцінки після виконання заданих вправ;
- реєстрацію в базі даних результатів виконання учнем заданих вправ;
- вибір тренувальних завдань із списку можливих вправ, інструкцію первинних умов їх виконання;
- управління попередньою підготовкою, початком і ходом виконання заданих вправ з допомогою змін умов їх виконання;

- можливість перегляду, відеоповтору будь-якої поїздки під час навчання з детальним розбором помилок (при цьому є можливість перемикати вид: або з салону автомобіля, або зверху).

На сьогодні виробниками розроблено цілу лінійку автотренажерів для навчання водінню легкових, вантажних автомобілів, тракторів, автобусів, тролейбусів, трамваїв, а також автотренажери для учнів. Крім того, вони передбачають навчання учнів з врахуванням їх індивідуальних особливостей.

2.2. Методика проведення занять з предмета «Правила дорожнього руху»

Методична робота викладача закладу професійно-технічної освіти здійснюється в індивідуальній і колективній формах на основі розроблених планів. Індивідуальна методична робота викладача полягає у самостійній роботі над підвищенням теоретичного рівня знань, вдосконаленням своєї методичної майстерності. Колективні форми підвищення рівня методичної роботи передбачаються планом роботи методичного об'єднання.

У закладах професійно-технічної освіти повинні забезпечуватися умови для ефективної організації методичної роботи, включаючи науково-методичне забезпечення, принципи і підходи керівництва до організації методичної роботи, формування психологічного мікроклімату у педагогічному колективі і відношеннях учнів.

Науково-методичне забезпечення навчального процесу повинно бути спрямовано на створення навчально-методичної бази, яка складається з методичних рекомендацій, посібників, довідкової, науково-методичної літератури, що підібрана з метою:

- сприяння розвитку самоосвіти, пізнавального і творчого потенціалу викладачів та майстрів виробничого навчання;

- формуванню банку педагогічних і методичних інновацій (програм, технологій та інше);
- формування зовнішнього виду і дизайну умов, у яких здійснюється методична робота, створення умов, що задовольняють потреби педагога у досягненні позитивних результатів роботи в емоційному комфорті;
- створення банку методичних розробок педагогічних працівників;
- використання інтерактивних форм методичної роботи, включаючи групове проектування, спільний аналіз конкретних ситуацій, створення проблемних ситуацій з їх наступним аналізом, організація проведення різних ділових ігор: рольових, організаційних, діяльних.

Розглянемо методи навчання, що використовуються у навчальному процесі закладів професійно-технічної освіти.

Науковці визначають методи навчання як способи навчальної роботи педагога [5, 9, 12]. При використанні словесних методів, викладач наводить переконливі приклади, викладаючи навчальний матеріал доступною мовою і дотримуючись логіці, він передає учням необхідну інформацію.

У початковій стадії навчання Правилам дорожнього руху словесний метод є незамінним. В умовах стиснутих термінів освоєння програми і недостатнього запасу знань і учнів монолог викладача є головним дидактичним засобом. На аудиторних заняттях доцільно використовувати такі методи навчання, як лекції, коротке викладення навчального матеріалу з переглядом відеофільмів, слайдів.

Обмеженість лекцій як засобу професійної освіти пов'язана з тим, що учні є пасивними учасниками навчального процесу - лекція не передбачає практичних дій з боку учнів, їх роль обмежується сприйняттям і самостійним осмисленням навчального матеріалу. В результаті практично відсутній зворотній зв'язок, викладач не

контролює ступінь засвоєння навчального матеріалу і не може внести корективи у хід навчання. Слід відмітити, що у викладанні теоретичних предметів часто є дві крайності: з одного боку надмірне захоплення читанням лекцій, а з іншого, коли на заняттях з предмета «Правила дорожнього руху» учні просто розбирають екзаменаційні білети. Вивчення Правил дорожнього руху повинно привести до формуванню моделі оптимальної поведінки водія у дорожньому русі, що забезпечує безпечне керування автомобілем [5, 9, 12].

Існує ряд методів розвитку професійних знань та умінь. Всі вони можуть бути поділені на дві групи - навчання безпосередньо на робочому місці та навчання поза робочим місцем. Основними методами навчання поза робочого місця є: моделювання, навчальні ситуації, перегляд фільмів, дистанційне навчання.

Передбачається, що за руль учень сідає після вивчення Правил дорожнього руху. На початку теоретичного навчання, учні з цікавістю вникають у суть питання, але згодом учні втрачають інтерес до такого способу навчання.

З цієї причини для навчання учнів з предмета «Правила дорожнього руху» слід застосовувати такі методи, що допоможуть найбільш ефективно здійснювати фахову підготовку учнів закладів професійно-технічної освіти.

Імітаційне, або ситуаційне моделювання є важливим фактором прийняття рішень, оскільки дозволяє досліджувати велике число альтернатив (варіантів рішень), програвати різні сценарії при будь-яких вхідних даних.

Спостереження за навчальним процесом підготовки учнів з предмета «Правила дорожнього руху» показує, що зміна варіантів розвитку подій та пошук підходящих рішень підвищує мотивацію до навчання і розвиває здібність до оцінки дорожньої обстановки. Ситуацію можна змоделювати на магнітній дошці, або обіграти її в

аудиторії, створивши імпровізоване перехрестя. Важливо, щоби викладач, що навчає Правилам дорожнього руху, проектував ігрові моменти, розглянуті на теоретичних заняттях, на реальну ситуацію, що виникає на дорозі – це допомагає учням зіставити теоретичний навчальний матеріал з тим, як така ситуація виглядає у реальності. Бажано, щоби змодельовані ситуації перекликалися з контрольними завданнями – так краще сприймається практичний зміст питань, поставлених в білетах [5, 9, 12].

Метод імітаційного моделювання краще проводити в групі учнів, де упор робиться на вільний обмін думками, живий діалог, вислів різних точок зору. Даний метод навчання передбачає аналіз і групове обговорення гіпотетичних або реальних ситуацій, які можуть бути представлені у вигляді опису, відеофільму і т.д. В основі розгляду практичних ситуацій лежить дискусія, групове обговорення, у якому учень грає активну роль, а викладач спрямовує і контролює їх роботу. Використання даного методу дозволяє учасникам розвинути навички аналізу прийняття рішень, розробки стратегії і тактики. Для успішного використання методу практичних ситуацій від учнів потребується певний рівень професіоналізму і теоретичних знань, які повинні бути розвинуті за допомогою інших методів навчання.

У процесі розгорнутої бесіди у найбільшому ступені формуються уміння передбачати вірогідні варіанти виникнення дорожньої ситуації і способи попередження розвитку небезпеки. Із засобів навчання у цьому методі знадобляться магнітна дошка, дорожні знаки на стійках, комп'ютер. Динамічна візуалізація з елементами мультиплікації і машинної графіки підвищує розумову діяльність учнів і суттєво зменшує їх пасивність. Щоби змодельована ситуація була максимально реалістичною, можна застосовувати макети знайомих перехресть, через які проходить навчання водінню автомобіля [5, 9, 38, 40].

Практика показує, що поєднання засобів наочної демонстрації та методу ситуаційного моделювання дозволяє краще вивчати теми з виконання руху в особливих умовах та по дорогам з високою інтенсивністю руху. На практичних заняттях з вивчення теми «Особливі умови дорожнього руху» це проявляється в більш швидких та передбачених реакціях та відповідях учнів.

Робота в колективі грає важливу, але не вирішальну роль. У новому інформаційному просторі викладач перестав бути єдиним джерелом знань. Широке використання отримав метод навчання засобом взаємодії учня з освітніми ресурсами при мінімальній участі викладачів.

Для здійснення цього методу відбираються різні освітні ресурси: друковані, аудіо- і відеоматеріали, а також навчальні посібники, що доставляються по телекомунікаційним мережам (інтерактивні бази даних, електронні видання і комп'ютерні навчальні системи). Мультимедійні підручники, Internet ресурси стали основними інструментами для діалогу з учнями.

Інформаційно-комунікативна компетентність викладача стає пріоритетною у сучасній освіті, а інтерактивні дошки, комп'ютери та мультимедійне обладнання стає основним обладнанням аудиторії з викладання предмета «Правила дорожнього руху». Анімація дозволяє наочно донести навчальний матеріал, надає можливість розглянути ситуацію з різних ракурсів. Анімація також дозволяє показати ситуацію у динаміці [5, 9, 38, 40, 42, 43].

Самонавчання є найбільш простим видом навчання, для нього не потребується спеціальне приміщення, постійна присутність викладача і навчальна діяльність у певний термін – учень може виконувати навчальні завдання у власному комфортному для нього режимі. Заклади професійно-технічної освіти можуть отримати значну користь з самонавчання за умови розробки і надання учням ефективних

допоміжних засобів. Це можуть бути підручники, мультимедійні додатки, аудіо матеріали.

Основною рисою самостійного навчання є його індивідуальний характер. Учні можуть визначати темп навчання, кількість повторів, тривалість заняття, тобто контролювати важливі параметри процесу навчання, що є заданими у інших методах. У той же час індивідуальний характер позбавляє самостійне навчання одного з найважливіших умов ефективності – зворотного зв'язку, – учень може розраховувати тільки на себе.

Розвиток персональних комп'ютерів та їх мультимедійних додатків дозволяє у значній мірі подолати цей недолік. При збереженні переваг індивідуального навчання (контроль швидкості, повторення, доступність), використання засобів мультимедіа дає можливість підтримки постійного зворотного зв'язку і корегуванню процесу навчання, що значно підвищує його ефективність.

Під навчанням, заснованим на компетенціях, розуміється навчання, спрямоване на визначення, освоєння і демонстрацію знань, умінь, типів поведінки і відношень, необхідних для даної професії. Компетенція – це здатність застосовувати знання, уміння, відношення і досвід у знайомих і незнайомих професійних ситуаціях. Такий підхід дозволяє оптимально поєднувати теоретичну і практичну складові навчання. При цьому забезпечується переосмислення місця і ролі теоретичних знань у процесі освоєння компетенцій, їх впорядкування і систематизація.

Викладач перестає бути простим передатчиком навчальної інформації, а стає організатором процесу освоєння компетенцій, а саме він допомагає учням отримати необхідну інформацію, спрямовує їх діяльність з навчання певного предмета, здійснює моніторинг, консультує, оцінює результати [38, 40, 42, 43].

Інформаційно-комп'ютерні технології і мультимедійні системи знайшли широке застосування у навчанні Правил дорожнього руху відносно недавно. В продовж останніх п'яти років методи викладання у закладах професійно-технічної освіти були значно модернізовані – обов'язковими стали заняття на тренажерах, також розроблено програми для дистанційного навчання, манекени для занять з надання першої долікарської допомоги.

У процесі введення учня в зміст предмета «Правила дорожнього руху», викладач може використовувати діалоговий спосіб або бесіду. Цей метод стимулює учнів до самостійного викладання ситуації, допомагає сформувати правильну термінологію, що полегшує взаємодію викладача і учня, а також є добрим діагностичним засобом, оскільки при цьому присутній зворотний зв'язок.

При організації дорожнього руху прийнято керуватися візуальними і звуковими способами передачі інформації: знаками, розміткою, сигналами. Щоби пояснити їх суть необхідно використовувати наочні методи навчання. Відповідно, слід враховувати що методи навчання з предмета «Правила дорожнього руху» більшою мірою опираються на інформаційно-комп'ютерні та мультимедійні технології. З розвитком інформаційних і комп'ютерних технологій, наочні методи навчання об'єднуються зі словесними методами, наприклад, в анімаційних уроках, що також застосовується і для дистанційного навчання [38, 39, 40, 42, 43].

Навчальні фільми і раніше вважалися незамінним дидактичним матеріалом, але сучасні анімаційні навчальні програми дозволяють охопити всю теоретичну частину предмету «Правила дорожнього руху» причому у дуже доступній наочній формі.

При навчанні основам безпечного дорожнього руху основний упор робиться на практичні заняття, у першу чергу мова йде про моделювання можливих ситуацій на дорогах. Для закладів професійно-

технічної освіти типовими є способи вправ і практичних робіт. Дуже важливо на етапі виконання практичних завдань контролювати навчальну діяльність оскільки учні схильні до спрощенню власний дій. Важливо не дозволити помилці закріпитися, тому викладачу слід проявляти наполегливість.

Відповідно можна зробити висновок, що використання інноваційних методів навчання у процесі підготовки учнів з предмета «Правила дорожнього руху» вимагає комплексного підходу на всіх етапах організації навчального процесу [38, 39, 40, 42, 43].

ВИСНОВКИ

Проведене нами дослідження дозволило зробити наступні висновки.

Ефективна професійна підготовка майбутніх фахівців у закладах професійно-технічної освіти можлива за умови взаємодії всіх учасників (елементів) процесу навчання, тобто приводить у дію потенційні взаємозв'язки між учнями, педагогами, змістом, джерелами, засобами, формами і методами навчання.

У процесі навчання викладачу слід створювати такі навчальні ситуації, у яких учні з найбільшим ступенем активності і зацікавленості реалізують програму навчання. Протягом вивчення навчального предмета викладач повинен постійно відслідковувати ефективність освітнього процесу і при необхідності вносити корективи у використання форм навчальної діяльності.

З метою підвищення ефективності проведення теоретичних занять та практичних робіт необхідно запроваджувати інноваційні технології у освітньому процесі, з використанням методів ситуаційного моделювання та застосуванням сучасних засобів навчання (тренажери, мультимедійні дошки, комп'ютерні та інформаційні технології).

Для ефективного формування в учнів професійних компетентностей у процесі викладання предмета «Правила дорожнього руху» в умовах закладів професійно-технічної освіти можуть використовуватися віртуальні підручники та інтерактивні навчальні системи. Дані методи навчання забезпечують високий рівень активності і мотивації учнів. В ряді випадків він може бути вище, ніж при навчанні гностичними методами.

Спостереження за навчальним процесом підготовки учнів з предмета «Правила дорожнього руху» показує, що комплексне

використання інноваційних освітніх технологій підвищує в них мотивацію до навчання і формує відповідні фахові компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І.Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технологія. К.: Генезис, 2009. С. 21-24.
2. Вінник, Н.Д. Проблематика концепцій ключових кваліфікацій і компетенцій у професійній освіті. Соціальна психологія. 2008. (№ 1). С. 149–157.
3. Выготский Л.С. Педагогическая психология. М.: Педагогика-Пресс, 1999. 536 с.
4. Галиця І. Інноваційні механізми активізації педагогічного і наукового процесів. Вища школа. 2011. (№ 7/8). – С. 31-37.
5. Гальперін П. Методы обучения и умственное развитие ребенка. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1985. 45 с. URL: <http://psychlib.ru/inc/absid.php?absid=9878>
6. Гейко І.В. Підготовка робітників в умовах ринку: взаємодія професійно-технічних закладів освіти і підприємств-замовників: методичний посібник. Львів: Євросвіт, 2001. 112 с.
7. Гетта В.Г. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні: навч.-метод. посіб. Умань: СПД Жовтий, 2008. 212 с.
8. Голик В. Інтегроване навчання у формуванні професійних компетентностей учнів ПТНЗ. Профтехосвіта. 2011. (N 12). – С. 30-32.
9. Гуревич Р.С. Навчально-виховний процес у професійно-технічних закладах / за ред. проф. Р.С.Гуревича. Вінниця: ТОВ «Планер», 2011. 355 с.
10. Дем'яненко В.М. Підготовка вчителів до використання мультимедійних засобів навчання. *Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*: зб. наук. праць. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2002.– Випуск 5. С. 233-237.

11. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. К.: Академвидав, 2004. 352 с.
12. Жигірь В.І. Дидактичні основи професійної освіти: [навчальний посібник]. Бердянськ : БДПУ, 2017. 304 с.
13. Заблоцька О. С. Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*. Житомир, 2008. – Вип. 40. С. 63–68.
14. Зливков В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях К.: Педагогічна думка, 2016. – 219 с.
15. Ігнатенко М. Сучасні освітні технології. Поняття інноваційної педагогічної технології (наукові основи). *Математика в школі*. 2003. № 4. С. 2-3.
16. Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: зб. наук. пр. Вип. 1. / ред.: М.М. Козяр, Н.Г. Ничкало. *Акад. пед. наук України. Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. Львів. держ. ун-т безпеки життєдіяльн.* Л., 2006. 633 с.
17. Кабан Л.В. Оцінювання інноваційної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів регіону. *Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць*. Вип. III. К.: Міленіум, 2006. С.180-191.
18. Каленик О. Методику в дію. Використання активних форм і методів навчання у навчально-виробничому процесі ПТНЗ. *Профтехосвіта*. 2011. N 5. С. 42-46.
19. Киричук О. Основи психології: підручник / за загальною редакцією О.В. Киричука, В.А. Роменця. Видання п'яте, стереотипне. К., «Либідь», 2002. 632 с.
20. Клеха Л. Управління інноваціями. *Директор школи*. 2010. № 40. С. 24-25.

21. Коберник О. Інноваційні технології навчання та виховання: навч. посіб. Умань, 2010. 209 с.
22. Комісарова Л. Інноваційні технології у виробничому навчанні учнів ПТНЗ. *Професійно-технічна освіта*. 2011. N 1. С. 19-21.
23. Кузь В.Г. Нова освітня парадигма – нові освітні технології. *Педагогіка і психологія*. 2011. N 2. С. 28-36.
24. Лернер И.Я. Процесс обучения и его закономерности. М.: Знание, 1980. 96с.
25. Мазяр О.В. Особливості суб'єктної поведінки в екстремальних ситуаціях. Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць *Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України*. К.: «Логос», 2008. Т.7. вип. 15. 356 с. С. 195-198.
26. Машбиць Ю.І., Гокунь О.О., Жалдак М.І., Морзе Н.В. [та ін.]. Основи нових інформаційних технологій навчання. Київ, 1997. 260 с.
27. Ничкало, Н.Г. Трансформація професійно-технічної освіти України. К.: Педагогічна думка, 2008. 200 с.
28. Одайський С. Інноваційні технології у навчанні та вихованні. *Професійно-технічна освіта*. 2011. № 2. С. 26-27.
29. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська [та ін.]. / за ред. О.М. Пехоти. К.: А.С.К., 2004. 256 с.
30. Паламарчук В.Ф. Першооснови педагогічної інноватики. Т. 1-2. Київ: Знання України, 2005. 420 с.
31. Паламарчук В.Ф., Барановська О.В. Педагогічні технології навчання в умовах нової української школи: вектор розвитку. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 3. С. 60–66.
32. Пастушенко А. Закономірності та принципи інноваційної освіти. *Підготовка студентів до майбутньої професійної діяльності: теорія і практика: зб. наук. пр. Відділення вищої освіти АПН*

- України, Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди. Переяслав-Хмельницький, 2009. Вип. 2: Актуальні проблеми професійної підготовки студентів ВНЗ. С. 133-134.*
33. Перспективні освітні технології [Текст] : науково-метод. посібник / Алексюк А.М.; Бех І.Д.; Демків Т.Ф.; Єрмаков, І. Г. та інші. / заг. ред. Г.С. Сазоненко. К. : Гопак, 2000. 560 с.
 34. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ, 2002. 192 с.
 35. Професійна освіта: словник: навч. посіб. / уклад С.І. Гончаренко та ін. / за ред. Н.Г. Ничкало. К.: Вища школа, 2000. 380 с.
 36. Селецький А. Проблема взаємозв'язку інноватики і традицій у профтехосвіті України. *Новий колегіум*. 2011. № 3. С. 65-68.
 37. Смульсон М.Л. Середовище дистанційного навчання: психологічні засади проектування. Актуальні проблеми психології. Психологічна теорія і технологія навчання / за ред. С.Д. Максименка, М.Л. Смульсон. Київ : Міленіум, 2006. Т. 8, Вип. 2. С. 27–39.
 38. Смульсон М.Л. Доросла людина у віртуальному освітньому просторі. Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні : актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України) / збірник наукових праць. Київ: Видавничий дім «Сам», 2017. С. 107–112.
 39. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. У 2-х част. / Ред. кол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2000. Ч. I. 486 с., Ч. II. 531 с.
 40. Федірко Ж.В. Інноваційна освітня діяльність: структура і зміст. *Педагогічний вісник КОІППО ім. В.Сухомлинського*. 2009. № 3-4. С. 53-58.
 41. Шапран О. Інноваційна педагогічна система: її сутність та основні ознаки. Підготовка студентів до майбутньої професійної діяльності:

- теорія і практика : зб. наук. пр. *Відділення вищої освіти АПН України, Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди*. Переяслав-Хмельницький, 2009. Вип. 2 : *Актуальні проблеми професійної підготовки студентів ВНЗ*. С. 170-173.
42. Штанов С. Н. Возможности «case-study» в подготовке студентов к проектной деятельности. *Среднее профессиональное образование*. 2011. N 1. С. 44-46.
43. Яшанов С.М. Застосування віртуальних машин у фаховій підготовці вчителя технологій. *Педагогічний дискурс*. 2010. Вип. 7. С. 242-245.
– Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2010_7_58
44. Мохненко А.С. Аналіз ефективності функціонування підприємств продовольчої сфери / А.С. Мохненко, О.М. Федорчук, О.І. Протосвіцька // *Обліково-аналітичне забезпечення й оподаткування розвитку суб'єктів агробізнесу та сільських територій: колективна монографія; за ред. Л.О. Мармуль*. – Херсон: Айлант, 2019. – С. 223-235.
45. Мохненко А.С. Економічна сутність конкуренції і конкурентоспроможності / А.С. Мохненко // *Таврійський науковий вісник*. – Херсон, 2010. – № 68. – С. 165-171.
46. Мохненко А.С. Інвестиційно-інноваційне забезпечення конкурентоспроможного розвитку підприємств / А.С. Мохненко, О.М. Федорчук, О.І. Протосвіцька // *Розвиток підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища: управління, реалізація та перспективи: колективна монографія; за ред. Шарко М.В.* – Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2019. – С. 227-243.
47. Мохненко А.С. Оцінка конкурентоспроможності підприємств агропромислового сектору економіки / А.С. Мохненко // *Сучасний стан та пріоритети розвитку системи обліку, оподаткування й аналізу виробничо-економічної діяльності суб'єктів господарювання агропромислового сектору економіки: монографія; за ред. Л.О. Мармуль*. – Херсон: Айлант, 2018. – С. 158-167.

48. Мохненко А.С. Підвищення економічної ефективності підприємств в умовах євроінтеграційних процесів / А.С. Мохненко // Теорія, методологія і практика обліку, оподаткування й аналізу виробничо-економічної діяльності суб'єктів агробізнесу та сільських територій: нові реалії та перспективи в умовах інтеграційних процесів: колективна монографія; за ред. Л.О. Мармуль. – Херсон: Айлант, 2020. – С. 187-200.
49. Мохненко А.С. Особливості корпоративної культури на ІТ-підприємствах в сучасних умовах ведення бізнесу / А.С. Мохненко, К.В. Мельникова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". – Херсон, 2021. – № 42.
50. Мохненко А.С. Стратегія розвитку регіонального газотранспортного підприємства / А.С. Мохненко, К.В. Мельникова, О.М. Федорчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". – Херсон, 2018. – № 32. – С. 91-94.
51. Мохненко А.С. Управління конкурентоспроможністю підприємства на основі застосування системного підходу / А.С. Мохненко, О.М. Федорчук, О.І. Протосвіцька / Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту – Черкаси, 2018. – № 2 (25). – С. 13-25.
52. Мохненко А.С. Формування системи забезпечення зовнішньоекономічної діяльності газотранспортного підприємства / А.С. Мохненко // Структурна модернізація економіки: прогностичні сценарії та перспективи розвитку регіону: монографія; за ред. проф. Шарко М.В. – Херсон: ПП "Вишемирський", 2018. – С. 276-284.
53. Mokhnenko A. Software economy as a vector of management of innovative infrastructure of the region / A. Mokhnenko, O. Fedorchuk, K. Melnikova // Вісник Хмельницького національного університету. Серія "Економічні науки". – Хмельницький, 2019. – № 5. – С. 7-10.

54. Mokhnenko A. Concept of sustainable development of the food sector enterprises in the competitive environment / A. Mokhnenko, O. Fedorchuk, O. Protosivitska // Development of the innovative environmental and economic system in Ukraine: monograph; edited by Khudolei V., Ponomarenko T. – Prague: OKTAN PRINT s.r.o., 2019. – C. 123-141.
55. Mokhnenko A. Integration of the supply chain management and development of the marketing system / I.Perevozova, L.Horal, A.Mokhnenko, N.Hrechanyk, A.Ustenko, O.Malynka, L.Mykhailyshyn // International Journal of Supply Chain Management. – 2020. – № 9. – Issue 3. – P. 496-507.
56. Mokhnenko A. Mathematical-Logistic Model of Integrated Production Structure of Food Production / A.Mokhnenko, V.Babenko, O.Naumov, I.Perevozova, O.Fedorchuk // CEUR Workshop Proceedings, 2020, Volume 2732, P. 446-454.

ДОДАТОК А

План-конспект заняття до теми «Особливі умови дорожнього руху»

Тема: Особливі умови дорожнього руху

Мета заняття:

Навчальна:

- ознайомити учнів з правилами керування транспортними засобами в житловій зоні, на автомагістралі, крутих підйомах і спусках;
- навчити користуватися основними положеннями Правил дорожнього руху для пішоходів та пасажирів в особливих умовах дорожнього руху;

Виховна - виховувати відповідальність до дотримання майбутніми фахівцями безпечного руху автомобілів у особливих умовах;

Розвиваюча - Розвивати в учнів активну навчально-пізнавальну діяльність до занять з предмета «Правила дорожнього руху».

Тип уроку: комбінований

Вид уроку: розповідь, бесіда

Очікувані результати:

Учні повинні знати:

- умови, за яких дозволяється навчальна їзда;
- переваги пішоходів під час руху в житловій зоні;
- особливі умови руху по автомагістралі і дорозі для автомобілів;
- вимоги правил щодо руху на гірських дорогах і крутих спусках.

Учні повинні вміти:

- використовувати отриманні знання стаючи учасниками дорожнього руху.

Література:

З.Д. Дерех., В.Ф. Душник «Правила дорожнього руху з коментарями та ілюстраціями»

Методичне та матеріальне забезпечення:

1. Комп'ютер
2. Мультимедійні засоби
3. Інтерактивна дошка
4. Відеоматеріали руху автомобілів в особливих умовах.

Хід уроку

I. Організаційна частина.

Привітання викладача та організація учнів до проведення заняття:

- Перевірка наявності учнів.
- Перевірка готовності до заняття.
- Підготовка учнів до активної навчально-пізнавальної роботи на занятті та організація їх психіко-фізіологічних особливостей до сприймання навчального матеріалу.

II. Перевірка домашнього завдання

Проведення тестування з використанням комп'ютерних технологій

III. Мотивація навчальної діяльності учнів.

IV. Повідомлення теми та мети уроку.

V. Пояснення характеру і послідовності роботи учнів на уроці.

VI. Формування нових знань в учнів. Використання мультимедійної презентації та одночасним опрацюванням матеріалу в зошитах за наступним планом:

1. Рух у житловій та пішохідній зоні;
2. Рух по автомагістралі і дорозі для автомобілів;
3. Рух по гірських дорогах і на крутих спусках;

1. Рух у житловій та пішохідній зоні. Пішоходам дозволяється рухатися у житловій та пішохідній зоні як по тротуарах, так і по проїзній

частині. Пішоходи мають перевагу перед транспортними засобами, але не повинні створювати безпідставних перешкод для їхнього руху.

У житловій зоні забороняється:

- транзитний рух транспортних засобів;
- стоянка транспортних засобів поза спеціально відведеними місцями і таке їх розташування, яке утруднює рух пішоходів і проїзд оперативних чи спеціальних транспортних засобів; стоянка з працюючим двигуном;
- навчальна їзда;
- рух вантажних автомобілів, тракторів, самохідних машин і механізмів (крім тих, що обслуговують об'єкти і громадян, виконують технологічні роботи або належать громадянам, що проживають у цій зоні).

У пішохідну зону в'їзд дозволяється лише транспортним засобам, що обслуговують громадян і підприємства, які розташовані у зазначеній зоні, а також транспортним засобам, що належать громадянам, які проживають або працюють у цій зоні, чи автомобілям (мотоколяскам), позначеним розпізнавальним знаком "Інвалід", якими керують водії інваліди.

Якщо до об'єктів, розташованих на цій території, є інші під'їзди, водії повинні користуватися лише ними. Під час виїзду з житлової та пішохідної зони водії повинні дати дорогу іншим учасникам дорожнього руху.

2. Рух на автомагістралях і дорогах для автомобілів. Під час виїзду на автомагістраль або дорогу для автомобілів водії повинні дати дорогу транспортним засобам, що рухаються на них.

На автомагістралях і дорогах для автомобілів забороняється:

- рух тракторів, самохідних машин і механізмів;
- рух вантажних транспортних засобів із дозволеною максимальною масою понад 3,5 т поза першою і другою смугами руху

(за винятком повороту ліворуч чи розвороту на дорогах для автомобілів);

- зупинка поза спеціальними місцями для стоянки, позначеними дорожніми знаками;

- рух заднім ходом;
- розворот і в'їзд у технологічні розриви розділювальної смуги;
- навчальна їзда.

На автомагістралях, крім спеціально обладнаних для цього місць, забороняється рух механічних транспортних засобів, швидкість яких за технічною характеристикою або їхнім станом менше 40 км/год., а також перегін та випасання тварин у смузі відведення дороги.

На автомагістралях і дорогах для автомобілів пішоходи можуть переходити проїзну частину лише по підземних або надземних пішохідних переходах. Дозволяється переходити проїзну частину доріг для автомобілів у спеціально позначених місцях. У разі вимушеної зупинки на проїзній частині автомагістралі або дорозі для автомобілів водій повинен позначити транспортний засіб і вжити заходів для того, щоб прибрати його за межі проїзної частини праворуч.

3. Рух на гірських дорогах і на крутих спусках. Вимоги цього розділу стосуються ділянок доріг, що позначені знаками (крутий спуск). На гірських дорогах і крутих спусках, де зустрічний роз'їзд утруднено, водій транспортного засобу, що рухається на спуск, повинен дати дорогу транспортним засобам, що рухаються вгору. На гірських дорогах і крутих спусках водій вантажного автомобіля, дозволена максимальна маса якого перевищує 3,5 т, трактора та автобуса повинен:

- користуватися спеціальними гірськими гальмами, якщо вони встановлені на транспортному засобі заводом-виробником;
- під час зупинки або стоянки на підйомах і спусках користуватися противідкотними упорами.

На гірських дорогах заборонено:

- рухатися з непрацюючим двигуном та вимкненими зчепленням або передачею;

- буксирування на гнучкому зчепленні;
- будь-яке буксирування під час ожеледиці.

Поетапне закріплення нового матеріалу шляхом опитування учнів

VII. Підведення підсумків заняття

- Підведення підсумків про реалізацію поставлених завдань на занятті.

- Аналіз діяльності учнів на занятті.
- Виставлення оцінок та їх обґрунтування.

VIII. Повідомлення домашнього завдання.

Вивчити теоретичний матеріал заняття, користуючись зошитом, а також підручником: З.Д. Дерех., В.Ф. Душник «Правила дорожнього руху з коментарями та ілюстраціями»

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА
ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Костельнюк Іванна Анатоліївна, учасниця освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

- надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
- не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
- своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
- не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
- підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
- поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
- не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
- відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
- запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
- не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
- не підроблювати документи;
- не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
- не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

(дата)

(підпис)

Іванна КОСТЕЛЬНЮК
(ім'я, прізвище)